

КЛАСТЕРИ – НОВІТНЯ ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Визначено сутність кластерів у промисловості як географічно сконцентрованих об'єднань підприємств для досягнення синергетичного ефекту у вигляді підвищення конкурентоспроможності їх учасників, шляхом широкого впровадження інноваційних технологій, із залученням органів місцевої влади і наукових та освітніх установ. Також наведено класифікацію кластерів у промисловості. Визначено теоретичне підґрунтя кластерної теорії. Досліджено шляхи формування кластерів та їх роль в активізації розвитку промисловості інноваційним шляхом.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, промисловість, інноваційні кластери, диверсифіковані кластери.

Постановка проблеми. Одним з найбільш ефективних шляхів підвищення конкурентоспроможності національного господарства на цьому етапі стає його кластеризація. Як показує успішний зарубіжний досвід, сильним імпульсом для розвитку промисловості стає концентрація промислових підприємств у вигляді кластерів, які стають рушіями економічного зростання. Проте, поряд з індустріальними кластерами, все більшу роль з розвитком інформаційного суспільства відіграють інноваційні кластери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню Роль кластерів у ринковій економіці, розробленню засад кластерної теорії, вивченню вітчизняних умов створення і функціонування кластерів досліджено у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: В. Базилевич, Дж. Бекаттіні, О. Кузьмін, А. Маршалл, Г. Мюрдаль, М. Портер, С. Розенфельд та ін. Тим часом, низка питань, пов'язаних з функціями кластерів, залишається дослідженою недостатньо і потребує подальших досліджень.

Метою цього дослідження є визначення сутності кластерів у промисловості та їх класифікації, теоретичного підґрунтя кластерної теорії.

Виклад основного матеріалу. Класичним визначенням кластера можна вважати означення М. Портера. На його погляд, кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у споріднених галузях, а також пов'язаних з їх діяльністю організацій (університетів, агентств зі стандартизації, торгових об'єднань) в певних галузях, які конкурують між собою, але при цьому ведуть спільну роботу [5, с. 256].

Водночас, В. Чужиков визначає кластер як локально-ієрархічне об'єднання технологічно та географічно пов'язаних компаній, фінансових та інших бізнесових структур, які в межах певних регіонів створили оптимальну організаційну форму поєднання окремих своїх підрозділів з метою мінімізації витрат, а через це підвищення своєї конкурентоспроможності на національних і світових ринках; на вибір місця їх зосередження вплинули переваги якості місцевої інфраструктури, сприяння місцевої влади щодо організації підприємництва, можливість ефективного лобювання своїх інтересів, якість робочої сили, наявність університетів, лабораторій тощо [8, с. 112].

М. Войнаренко визначає кластер як територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, які тісно співпрацюють із науковими установами та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та динамічного економічного зростання регіону [2, с. 14].

Водночас, на погляд Л.С. Маркова, кластери – це географічні концентрації підприємств однієї або кількох взаємозалежних галузей, які конкурують, але разом з тим кооперуються, і мають вигоди зі специфічних місцевих активів, близького розташування та соціальної адаптації [4, с. 139].

За визначенням О. Лугопольського, кластер – це група локалізованих і взаємозалежних компаній, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих послуг, інфраструктури, науково-дослідних інститутів, ВНЗ та інших організацій, які взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного для досягнення загальних цілей [3, с. 7].

Український вчений В. Гесць наголошує, що специфіка функціонування кластерів полягає в інтеграції галузевих і територіальних принципів організації підприємницької діяльності, можливості більш повного використання інфраструктурного потенціалу регіону [1, с. 10].

Зазначимо, що під кластером ми будемо розуміти географічно сконцентроване об'єднання підприємств для досягнення синергетичного ефекту у вигляді підвищення конкурентоспроможності його учасників шляхом широкого впровадження інноваційних технологій, із залученням органів місцевої влади, наукових та освітніх установ.

В табл. наведено теоретичне підґрунтя теорії економічних кластерів.

Табл. Теоретичне підґрунтя кластерної теорії

Назва теорії	Суть теорії
Теорія промислового району А. Маршалла	Територіальна концентрація малого та середнього бізнесу однієї галузі за рахунок ефекту масштабу виробництва
Теорія промислового району Дж. Бекаттіні	Історична сформована мережа малих сімейних підприємств
Теорія замкненого кола Г. Мюрдаля	Регіональна концентрація промислових підприємств за рахунок ефекту агломерації
Теорія атракційності	Підвищення маркетингової привабливості територій

Роль кластерів полягає, як зазначає С. Соколенко, в тому, що кластери можуть: посилювати процеси спеціалізації і розподілу праці між компаніями; ширше приваблювати клієнтуру, створюючи тісну взаємодію покупців і продавців; підносити інноваційність виробництва; знижувати вартість одиниці технічної послуги та продукції, що виготовлюється на основі спільної діяльності; створювати нові робочі місця; посилювати міжфірмові потоки ідей та інформації; створювати здоровий соціальний капітал (все здійснюється на взаємній довірі), забезпечуючи соціальну справедливість; ефективніше використовувати місцеві природні ресурси; забезпечувати баланс ринкової ефективності і соціальної гармонії; комбінувати підприємствам малого і середнього бізнесу переваги малих форм підприємництва та великих виробництв [6, с. 23].

Кластери формуються здебільшого двома шляхами: 1) кластери формуються на базі історично сформованих промислових районів; 2) кластери

створюються за ініціативою органів державної та місцевої влади для активізування розвитку регіонів їх майбутньої локалізації. Отже, кластери стають ефективною формою організації промисловості, а також дієвим інструментом активізування її інноваційного розвитку.

На основі вивчення вітчизняної і зарубіжної наукової літератури ми склали такі класифікації кластерів. За територіальним значенням бувають: регіональні кластери; національні кластери; міжнародні кластери; глобальні кластери. За галузевою спеціалізацією кластери можна поділити на: моногалузові кластери; полігалузові кластери; мегакластери. За стадією життєвого циклу кластери бувають: кластери на стадії зародження; кластери на стадії розвитку; кластери на стадії зрілості; кластери на стадії занепаду і трансформації. За характером кооперації учасників можна виокремити: кластери постачання; кластери виробництва; дистрибуційні кластери; науково-технічні кластери. За сферою господарської діяльності кластери можна поділити на: промислові (індустріальні та інноваційні) кластери; кластери сфери послуг; аграрні кластери. За організаційним оформленням можна виокремити: формальні кластери; неформальні кластери. За належністю учасників бувають: кластери малого підприємництва; кластери середнього підприємництва; кластери великого підприємництва; змішані кластери.

Цікавою є класифікація українського науковця А. Стельмашука, який поділяє кластери так: регіональні (регіонально обмежені об'єднання навколо наукового або промислового центру); вертикальні (об'єднання всередині одного виробничого процесу, наприклад, ланцюжок "постачальник – виробник – підприємство збуту – клієнт"); горизонтальні (загальні клієнти, технології, посередники, об'єднання різних галузей промисловості в один мегакластер) [7, с. 57]. За наявністю бар'єрів входу у кластер нових учасників можна виокремити: кластери з вільним входом / виходом; кластери з ускладненим входом / виходом. За рівнем товарної диверсифікації бувають: диверсифіковані кластери; недиверсифіковані кластери. За ціновою стратегією бувають: кластери "високих цін"; кластери "низьких цін".

Висновки. Отже, можна зробити такі узагальнення. Кластери – це географічно сконцентроване об'єднання підприємств для досягнення синергетичного ефекту у вигляді підвищення конкурентоспроможності його учасників шляхом широкого впровадження інноваційних технологій, із залученням органів місцевої влади, наукових та освітніх установ.

Кластери стають полюсами економічного росту не тільки окремих регіонів, в яких вони локалізовані, але й держави загалом. А завданням держави є створення необхідних умов, привабливого інвестиційного середовища для зародження нових та розвитку існуючих кластерів.

Література

1. Геєць В.М. Кластери і мережіві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена... / В.М. Геєць // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 10-11.
2. Войнаренко М.П. Будівельний кластер – європейський шлях розвитку / М.П. Войнаренко, М.В. Малий. – Хмельницький : Вид-во "Поділля Перший", 2005. – 32 с.

3. Лугопольський О. Кластерна модель розвитку промислового виробництва як фактор ефективних структурних реформ / О. Лугопольський // Економічний Часопис – XXI. – 2003. – № 2. – С. 1-8.

4. Марков Л.С. Экономические кластеры: понятия и характерные черты / Л.С. Марков // Актуальные проблемы социально-экономического развития: взгляд молодых ученых. – Новосибирск : Ин-т экономики РАН, 2004. – С. 139-147.

5. Портер М. Конкуренция : пер. с англ. / М. Портер. – М. : Изд. дом "Вильямс", 2005. – 608 с.

6. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів / С.І. Соколенко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів : зб. наук. праць / НАН України / відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів : Вид-во ІРД. – 2008. – Вип. 3 (71). – С. 18-30.

7. Стельмашук А.М. Використання кластеризації у формуванні конкурентоспроможності національної економіки / А.М. Стельмашук // Інноваційна економіка. – 2009. – № 13. – С. 54-57.

8. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія : монографія / В.І. Чужиков. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 272 с.

Колодийчук А.В. Кластеры – новейшая форма организации промышленности

Определена сущность кластеров в промышленности как географически сконцентрированных объединений предприятий для достижения синергического эффекта в виде повышения конкурентоспособности их участников, путем широкого внедрения инновационных технологий, с привлечением органов местной власти и научных и образовательных учреждений. Также приведена классификация кластеров в промышленности. Определена теоретическая почва кластерной теории. Исследованы пути формирования кластеров и их роль в активизации развития промышленности инновационным путем.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, инновационная деятельность, промышленность, инновационные кластеры, диверсифицированные кластеры.

Kolodiychuk A.V. Clusters – newest form of organization of industry

Essence of clusters in industry is certain at the article as geographically concentrated association of enterprises for achievement of sinergistical effect as an increase of competitiveness of his participants, by wide introduction of innovative technologies, with bringing in of organs of local-authority and scientific and educational establishments. Classification of clusters in industry is also resulted. Theoretical soil of cluster theory is certain. Ways of forming of clusters and their role in activation of development of industry investigation an innovative way are investigational.

Keywords: innovations, innovative development, innovative activity, industry, innovative clusters, diversified clusters.

УДК 65.012.8:33(477)

Ст. викл. Н.В. Наконечна, канд. екон. наук –
Львівський ДУВС

ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ І ПРОБЛЕМИ

Інтеграція у світовий економічний простір вимагає створення ефективної національної системи протидії кримінальних доходів. Досліджено заходи, що вживають у країнах Європи із запобігання та ліквідації незаконних дій у фінансовій сфері.

Ключові слова: економічна безпека держави, фінансова безпека держави, злочини у кредитно-фінансовій системі.